

UDK: 336.121.2
izvorni znanstveni rad
primljen 30. siječnja 2004.

Dr. sc. Drago Radić,
izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Mostaru

TEORIJSKI I PRAKTIČNI PROBLEMI UPRAVLJANJA NOVČANIM TOKOVIMA

1. Izvješće o novčanim tokovima pomaže ulagateljima i vjerovnicima kod procjene sposobnosti društva generirati pozitivne novčane tokove i sposobnosti plaćanja obveza i dividenda. Objavu izvješća o novčanim tokovima zahtijeva FASB-ov Standard br. 95.

2. Izvješće o novčanim tokovima sastoji se iz sljedećih dijelova: novčanih sredstava od poslovnih aktivnosti, novčanih sredstava od investicijskih aktivnosti i novčanih sredstava od financijskih aktivnosti. Novčana sredstva od poslovnih aktivnosti mogu se utvrditi neposrednom ili posrednom metodom.

3. Neto dobit (dobivena po načelima obračunskog knjigovodstva) konvertira se u novčani tok od poslovnih aktivnosti posrednom metodom tako da se dodaju sljedeće stavke: amortizacija materijalne i nematerijalne imovine; amortizacija diskonta na obveznice; gubitak od prodaje postrojenja ili ulaganja; smanjenje računa potraživanja od kupaca, zaliha i unaprijed plaćenih rashoda; povećanje obveza prema dobavljačima i obračunatih, a neplaćenih obveza; smanjenje računa ulaganja u društvo-kći prema metodi udjela i povećanje računa odgođenih obveza za porez.

4. Novčana sredstva od poslovnih aktivnosti utvrđuju se neposrednom metodom neposredno iz izračuna novčanih sredstava primljenih od kupaca i novčanih sredstava plaćenih za robu, plaće, kamate i ostale rashode, uporabom analize računa T-oblika.

5. Novčana sredstva od investicijskih aktivnosti uključuju novčani primitak od prodaje imovine postrojenja, prihod od prodaje dionica ili obveznica i naplatu glavnice zajma. Novčani odljev uključuje novac potrošen za kupnju postrojenja, za kupnju dionica ili obveznica i za pozajmljivanje.

6. Novčana sredstva od financijskih aktivnosti uključuju novčani primitak od izdavanja dionica ili obveznica. Novčani odljev od financijskih aktivnosti uključuje kupnju vlastitih dionica, povlačenje obveznica i isplatu dividendi u novcu.

7. Izvješće o novčanim tokovima sastavlja se na sljedeći način: prvo se utvrde novčana sredstva od poslovnih aktivnosti ili neposrednom ili posrednom metodom. Nakon toga prelazi se na bilancu, račun po račun, analizira se učinak računa na novčana sredstva i prenosi se u odgovarajući dio izvješća o novčanim tokovima (u investicijske ili financijske aktivnosti). Tada se povezuje neto promjena novčanih sredstava svakog dijela - poslovnog, investicijskog i financijskog - sa svrhom dobivanja neto promjene novčanih sredstava razdoblja. Dobiveni broj treba biti jednak promjeni početnog stanja računa novčanih sredstava u odnosu na stanje krajem razdoblja.

8. Za utvrđivanje novčanih sredstava od poslovnih aktivnosti posrednom metodom treba se račun potraživanja od kupaca povezati, odnosnim računom ispravka, a promjenu računa s obzirom na početak i kraj godine treba dodati (ili oduzeti ako je došlo do povećanja) neto dobiti.

9. Značajnije nenovčane transakcije kao što su stjecanje imovine izdavanjem vlasničkih vrijednosnih papira ili izdavanje vlasničkih vrijednosnih papira radi otplate duga, treba objaviti u bilješci ili dodatnom prilogu izvješća.

Uvod

Izvješće o novčanom toku daje podatke o novčanim primicima i izdacima društva tijekom računovodstvenog razdoblja. Prema FASB-ovom Standardu br. 95, ti podaci trebaju pomoći ulagačima i vjerovnicima pri procjeni sposobnosti društva za generiranjem pozitivnih budućih novčanih tokova, za plaćanjem obveza i dividendi, a trebaju objasniti razloge zašto se neto dobit razlikuje od neto promjene novčanih sredstava.

Izvješće o novčanom toku sastoji se od tri dijela: novčanih sredstava od poslovnih aktivnosti, novčanih sredstava od investicijskih aktivnosti i novčanih sredstava od financijskih aktivnosti. Ti dijelovi prikazuju one transakcije razdoblja koje povećavaju i smanjuju novčana sredstva. Rezultat takvih transakcija treba biti jednak bilančnoj promjeni iznosa novčanih sredstava od početka godine do datuma sastavljanja izvješća.

Prvi dio - novčana sredstva od poslovnih aktivnosti - može se sastaviti dvjema metodama: neposrednom i posrednom. FASB savjetuje uporabu neposredne metode. U ovom poglavlju prvo se opisuje posredna metoda jer je razumljivija i praktičnija od neposredne.

1. Pojam, definicija i primjena

*Gotovinski (novčani) tokovi*¹, u širem smislu, obuhvaćaju skladno kolanje (strujanje ili tok) novca i novčanih ekvivalenata. Preciznije, novčani tokovi su priljevi (naplate) i odljevi (isplate) novca i novčanih ekvivalenata u određenom razdoblju. On praktično predstavlja gotovinski (novčani) krvotok svakog posla.

Prema Računovodstvenim standardima FBiH, koji su usklađeni s Međunarodnim računovodstvenim standardima, a posebno Računovodstveni standard FBiH br. 7. kojim je tretirana ova problematika (Izvještaji o novčanim tokovima), pojmovni sadržaji kategorija novca i ekvivalenata novca su sljedeći:

a) *Gotovina* obuhvaća gotovinu u blagajni, depozite po viđenju i kratkoročne depozite u bankama, što uključuje:

- žiroračun;
- izdvojena ili/ i neizdvojena gotovina za posebne namjene, s mogućnošću i/ ili obvezom korištenja i za ostala plaćanja u nedostatku gotovine;

¹ U engleskoj terminologiji, a sve prisutnije i u domaćoj, gotovinski (novčani) tokovi se prevode i koriste kao pojam Cash Flow, koji potječe iz SAD, pri čemu cash označava i prevodi se kao gotov novac, unovčenje; dok se flow prevodi kao tok, struja, kolanje, jednolično, skladno gibanje.

- depozit kod banke s kratkim otkaznim rokom;
- kratkoročno oročeni depoziti kod banaka;
- općeprihvatljive efektivne strane valute; i
- depozit po viđenju, depozita s kratkim otkaznim rokom, kratkoročno oročeni depoziti u stranim bankama.

b) *Ekvivalenti gotovine* su kratkotrajna, visokolikvidna ulaganja koja se brzo i lako konvertiraju (pretvaraju) u određene i poznate iznose gotovine (novca) i koja nisu pod značajnim utjecajem rizika promjena vrijednosti. Namijenjena su izmirenju kratkoročnih gotovinskih obveza, a ne za ulaganja ili neke druge svrhe i obuhvaćaju:

- čekove i/ili mjenice domaćih banaka primljene na naplatu;
- ostale čekove, akreditive i mjenice primljene na naplatu i vlastite vučene mjenice;
- tekuća ulaganja koja kotiraju na burzi i čije dospijeće je unutar kratkog razdoblja od datuma nabavke od strane pravne osobe;
- plemenite metale i vrijednosnice (marke, karte,...).

Kao što je već navedeno, gotovinski (novčani) tok u svrhu ovog standarda predstavlja priljeve i odljeve gotovine kao rezultat *poslovnih (operativnih), ulagačkih (investicijskih) i financijskih aktivnosti poduzeća*.

Priljevi (primici) u gotovinskom toku su one transakcije (poslovni događaji) koje povećavaju financijski potencijal tvrtke, tj. svi priljevi (uplate) u novcu i novčanim ekvivalentima. Oni predstavljaju povećanje gotovine.

Odljevi (izdaci) u gotovinskom toku su one transakcije koje smanjuju financijski potencijal tvrtke, tj. svi odljevi (isplate) u novcu i novčanim ekvivalentima. Oni predstavljaju smanjenje gotovine.

Koncept gotovinskog toka i informacije o njemu koje su dane u obliku izvještaja u gotovinskim tokovima (RS 7) se primjenjuje i koristi pri analizi bilanci, financijske snage (boniteta i snage prihoda poduzeća).

Bilanca stanja i bilanca uspjeha kao temeljni računovodstveni i financijski izvještaji se sastavljaju na akrealnoj osnovi računovodstva. To podrazumijeva da se sve poslovne transakcije (događaji i promjene) prepoznaju kad se dese, te se knjiže u računovodstvenu evidenciju i prezentiraju u izvještajima razdoblja na koje se odnose, a ne kad se gotovina ili njezin ekvivalent primi-naplati ili plati. Prema tome, financijski izvještaji sastavljeni na akrealnoj osnovi informiraju korisnike ne samo o prošlim transakcijama koje podrazumijevaju plaćanje i naplate u novcu i njegovih ekvivalenata već i obveze da se gotovina plati i/ili pravo da se gotovina naplati u budućnosti. Primjera za evidentiranje transakcija zasnovanih na akrealnom računovodstvu (bilanca stanja i bilanca uspjeha) i posljedica po stvarnom gotovinskom toku u praksi je jako mnogo). Kao, na primjer, prodaja na kredit koja se desila na kraju poslovne godine. To se evidentira kao prihod te poslovne godine, dok će novčani tok tu prodaju evidentirati kao priljev tek kad se naplati.

Zbog toga bilanca stanja ne djeluje dovoljno informativno jer pokazuje ukupno stanje novca i ekvivalenata novca, ali ne pokazuje odvojeno novčani tok tog razdoblja niti pokazuje kako je i zbog kojih transakcija došlo do promjene na novčanim računima. Što se bilance uspjeha (računa dobitka i gubitka) tiče, ona pokazuje profitabilnost aktivnosti poduzeća, ali ne pokazuje kako će se te aktivnosti odraziti na stanje gotovine koja će

biti raspoloživa za podmirenje obveza od kojih se veliki dio može podmiriti samo u gotovom novcu.²

2. Sadržaj i izrada izvješća gotovinskih tokova

Izvješće o gotovinskim (novčanim) tokovima, odnosno gotovinski priljevi (naplate) i odljevi (isplate) za obračunsko razdoblje se mogu razvrstati prema karakteru aktivnosti i transakcija na:

- gotovinski tok iz *poslovnih (operativnih) aktivnosti*,
- gotovinski tok od *ulagačkih (investicijskih) aktivnosti*, i
- gotovinski tok od *financijskih aktivnosti*.

2. 1. Novčana sredstva od poslovnih aktivnosti - posredna metoda

Izvješće o novčanim sredstvima od poslovnih aktivnosti prikazuje neto povećanje (ili smanjenje) novčanih sredstava proizašlih redovitim poslovanjem društva. Izvješće uključuje priljev novčanih sredstava od prodaje robe i usluga, dobit od kamata i dobit od dividendi. Izvješće isto tako uključuje odljev novčanih sredstava za zalihe, plaće zaposlenih, porez, rashod za kamate i druge rashode. Razlika između priljeva i odljeva predstavlja neto promjenu novčanih sredstava od poslovnih aktivnosti.

Na prvi pogled izgleda da je neto promjena novčanih sredstava isto tako neto dobit razdoblja. Na žalost, to nije tako. Prema obračunskom knjigovodstvu (koje se mora koristiti prema GAAP-u i koje se koriste cijelo vrijeme), prihodi se priznaju kad su zarađeni, a ne kad su primljeni. Slično, rashodi se priznaju kad se pojave, a ne kad se plate. Prema tome, neto dobit može uključiti neke prihode i rashode za koje u stvarnosti novčana sredstva nisu primljena ili plaćena. Na primjer, prihod od prodaje na kredit na kraju 19A uključio bi se u neto dobit za 19A, iako nisu primljena nikakva novčana sredstva do 19B. Slično, rashodi na kraju 19A smanjili bi dobit za 19A, iako u stvarnosti nije bilo plaćanja do 19B. Nadalje, postoje neki rashodi koji ne uključuju plaćanje novčanih sredstava, kao što su rashodi za amortizaciju dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine. Ove stavke ne utječu na novčana sredstva nego na račune nekretnina, postrojenja i opreme i nematerijalne imovine.

Prema tome, neto dobit ne može predstavljati neto tok novčanih sredstava od poslovnih aktivnosti. Ona predstavlja samo početnu točku koja se mora «pročistiti» da bi se postigao neto tok novčanih sredstava. Pročišćavanje se koristi sljedećom formulom:³

² Prema prof. dr. V. Belaku: «Izvještaj o novčanim tokovima se može zamisliti kao novčanik poduzetnika u koji novac dolazi od naplata i odlazi radi plaćanja različitih obveza».

³ B. England, Financijsko računovodstvo II., Faber & Zgombić Plus, strana 266., Zagreb, 1996.

Neto dobit

- + Rashod za amortizaciju
- + Rashod za amortizaciju nematerijalne imovine
- + Amortizacija diskonta na obveznice
- + Gubitak na prodaji imovine postrojenja ili ulaganja
- + Smanjenje potraživanja od kupaca
- + Smanjenje zaliha
- + Smanjenje unaprijed plaćenih rashoda (osiguranje, najamnina, zalihe potrošnog materijala)
- + Povećanje obveza prema dobavljačima (osim obveza za isplatu dividendi)
- + Povećanje obračunatih, a neplaćenih obveza (obveza za porez, kamate, obveze za kamate, obveze za plaće, obveze za rashode)
- + Smanjenje ulaganja u društvo-kći (metoda udjela)
- + Povećanje određene obveze za porez

= Neto tijek novčanih sredstava od poslovnih aktivnosti

Rashod za amortizaciju mora se pribrojiti neto dobiti jer ne uključuje izdatak novčanih sredstava. Isti je slučaj kod amortizacije diskonta na obveznice koja se knjiži na sljedeći način:

Rashod za kamate

XX

Diskont na obveznice

XX

Kako se ovakvim knjiženjem smanjuje neto dobit bez promjene novčanih sredstava, ovaj se iznos mora pribrojiti neto dobiti. Ako je riječ o *premiji* na obveznice, a ne o diskontu, amortizacija se mora *oduzeti*, a ne *zbrojiti*.

Isto tako, promjena vlasničkog udjela u društvu-kćeri kao rezultat primjene metode udjela i promjena odgođenih obveza za porez ne utječe na novčana sredstva. Zbog toga se te stavke moraju predzaključno knjižiti. Treba obratiti pozornost na to da se suprotno tretira odgođeno porezno sredstvo – treba ga oduzeti. (O odgođenim porezima govori se u drugom dijelu poglavlja).

Iz istog razloga gubitak od prodaje imovine postrojenja ili ulaganja moramo također pribrojiti neto dobiti. Ostvareni *dobitak* od prodaje moramo *oduzeti*.

Preostale stavke uzimaju se u obzir radi pretvaranja s obračunskog knjigovodstva u knjigovodstvo na osnovi novčanih tokova. Tako se *smanjenje* potraživanja, zaliha i unaprijed plaćenih stavki *pribraja*. *Povećanja* treba *oduzeti*. *Povećanje* obveza prema dobavljačima i obračunatih, a neplaćenih obveza (porez, plaća, javna djelatnost, kamata itd.) treba *pribrojiti*. *Smanjenje* treba *oduzeti*.

Vidi se da obveze za dividende ne ulaze u sastavni dio formule. To je zbog činjenice da dividende nisu rashod i, prema tome, ne ulaze u iznos dobiti.

1. PRIMJER

Društvo A određuje za 19B neto novčani tijek od poslovnih aktivnosti. Iz bilanca na dane 31. prosinca 19A i 31. prosinca 19B dobivaju se sljedeći podaci u novčanim jedinicama:

	31. prosinca 19A	31. prosinca 19B
Potraživanja od kupaca	1.000	800
Zalihe	700	600
Unaprijed plaćeno osiguranje	900	400
Obveze prema dobavljačima	350	500
Obveze za dividende	80	100
Obveze za plaće	400	850
Obveze za porez	200	375

Račun dobiti i gubitka sadrži sljedeće podatke u novčanim jedinicama:

Neto dobit:	5.000
Rashod za amortizaciju:	- 2.000
Gubitak od prodajne opreme:	- 1.000
Amortizacija patenata:	- 400

Na temelju prijašnjih podataka neto novčani tok od poslovnih aktivnosti izračunava se na sljedeći način u novčanim jedinicama:

Neto dobit	5.000
+ Rashod za amortizaciju	2.000
+ Gubitak od prodaje opreme	1.000
+ Amortizacija patenta	400
+ Smanjenje potraživanja od kupaca	200
+ Smanjenje zaliha	100
+ Smanjenje unaprijed plaćenog osiguranja	500
+ Povećanje obveza prema dobavljačima	150
+ Povećanje obveza za plaće	450
+ Povećanje obveza za porez	175
Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti	9.975

Vidi se da su obveze za dividende isključene.

2. PRIMJER

Parcijalne bilance društva B sastoje se od sljedećih podataka u novčanim jedinicama:

	31. prosinca 19A	31. prosinca 19B
Potraživanja od kupaca	5.000	7.000
Zalihe	2.000	4.000
Unaprijed plaćena najamnina	7.000	3.000
Zalihe potrošnog materijala	1.000	3.000
Obveze prema dobavljačima	1.500	2.000
Obaveze za režije	2.000	1.400

Račun dobiti i gubitka sadrži sljedeće u novčanim jedinicama:

Neto dobit	2.000
Rashod za amortizaciju	- 400
Dobitak od prodaje zemljišta	900
Amortizacija premije na obveznice	500
Amortizacija goodwilla	- 200

Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti za 19B izračunava se na sljedeći način u novčanim jedinicama:

Neto dobit	2.000
+ Rashod za amortizaciju	400
- Dobitak od prodaje zemljišta	- 900
- Amortizacija premija na obveznice	- 500
+ Amortizacija goodwilla	200
- Povećanje potraživanja od kupaca	- 2.000
- Povećanje zaliha	- 2.000
+ Smanjenje unaprijed plaćene najamnine	4.000
- Povećanje zaliha potrošnog materijala	- 2.000
+ Povećanje obveza prema dobavljačima	500
- Smanjenje obveza za režije	- 600
Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti	- 900

2. 2. Novčana sredstva od ulagateljskih (investicijskih) aktivnosti

U sljedećem dijelu izvješća o toku novčanih sredstava riječ je o novčanom priljevu i odljevu od ulagateljskih (investicijskih) aktivnosti. Novčani *priljev* uključuje novčana sredstva:

1. od prodaje nekretnina, strojeva i opreme;
2. od prodaje dionica ili obveznica;
3. od naplate glavnice zajma (ali ne kamata).

Novčani odljev uključuje novčane izdatke:

1. za kupnju nekretnina, strojeva i opreme;
2. za kupnju dionica ili obveznica;
3. za zajmove.

Naplata kamata od zajmova *nije* uključena u ovom dijelu izvješća jer su kamate, kao stavka prihoda, već uključene u neto dobit u novčanim sredstvima od poslovnih aktivnosti. Isto objašnjenje vrijedi za naplatu dividendi.

3. PRIMJER

Društva C ima 19X1. sljedeće investicijske aktivnosti u novčanim jedinicama:

1. kupljena je oprema za 10.000 n. j.
2. prodano je zemljište za 4.000 n. j.
3. prodane su dionice društva x za 9.000 n. j.
4. naplaćeno je 5.000 n. j. zajma
5. naplaćeno je 250 n. j. kamata na zajam
6. posuđeno je 1.500 n. j. društvu Y

Neto novčani tok ulaganja u novčanim jedinicama:

Kupnja opreme	- 10.000	
Prodaja zemljišta	4.000	
Prodaja dionica	9.000	
Naplata zajma	5.000	
Zajam	- 1.500	
		6.500

4. PRIMJER

Na početku razdoblja iznos računa zemljišta bio je 10.000 novčanih jedinica, na kraju razdoblja 17.000 novčanih jedinica, a tijekom razdoblja prodano je zemljište nabavne vrijednosti 7.000 novčanih jedinica za 17.000 novčanih jedinica. Koliko je društvo uštedjelo za kupnju novog zemljišta? Kako će se tretirati 4.000 novčane jedinice, dobitak od prodaje zemljišta?

Na računu zemljišta nalazi se sljedeće u novčanim jedinicama:

Zemljište			
Iznos na početku razdoblja	10.000	7.000	Prodano
Kupnja	X		
Iznos na kraju razdoblja	17.000		
$10.000 \text{ n. j.} + X - 7.000 \text{ n. j.} = 17.000 \text{ n. j.}$			
$3.000 \text{ n. j.} + X = 17.000 \text{ n. j.}$			
$X = 14.000 \text{ n. j.} = \text{kupnja}$			

Prodaja se knjiži na sljedeći način u novčanim jedinicama:

Novčana sredstva	11.000
Zemljište	7.000
Dobitak od prodaje zemljišta	4.000

U izvješće društva o novčanom toku od investicijskih aktivnosti ući će – 14.000 n. j. od kupnje i + 11.000 n. j. od prodaje zemljišta. Kako je 4.000 n. j. dobitka, koji je isto tako uključen u neto dobit, sadržano u iznosu od 11.000 n. j., mora se oduzeti u nov-

čanom toku od poslovnih aktivnosti radi izbjegavanja dvostrukog obračunavanja. Time se pojašnjava izjava u odjeljku 8.2. koja kaže da se dobitak od prodaje strojeva, opreme i zemljišta mora *oduzeti* od neto dobiti.

2. 3. Novčana sredstva od financijskih aktivnosti

Treći dio izvješća o novčanom toku čine novčana sredstva od financijskih aktivnosti.

Priljev:

1. novčana sredstva od izdavanja dionica,
2. novčana sredstva od izdavanja obveznica ili mjenica.

Odljev:

1. novčana sredstva za kupnju vlastitih dionica,
2. novčana sredstva za isplatu obveznica i mjenica,
3. novčana sredstva za plaćanje dividendi (ali ne za isplatu dividendi u obliku dionica).

5. PRIMJER

Tijekom 19C Društvo D je imalo sljedeće financijske i investicijske aktivnosti:

1. za 9.000 novčanih jedinica kupljene su vlastite dionice,
2. prodan je stroj za 18.000 novčanih jedinica,
3. kupljene su dionice Aluminijskog Kombinata za 15.000 novčanih jedinica,
4. pozajmljeno je 3.000 novčanih jedinica društva W,
5. izdana je dionica nominalne vrijednosti 4.000 novčanih jedinica za 4.500 novčanih jedinica,
6. isplaćena je obveznica od 10.000 novčanih jedinica,
7. isplaćeno je 2.000 novčanih jedinica za dividende,
8. izdano je za dividende 100 redovitih dionica pojedinačne nominalne vrijednosti 50 novčanih jedinica.

Izvješće o novčanom toku od financijskih aktivnosti sadrži sljedeće novčane jedinice:

Vlastite dionice	- 9.000
Izdane dionice	4.500
Isplata obveznica	- 10.000
Isplata dividendi	- 2.000
Ukupno	- 16.500

Izvješće o novčanom toku od investicijskih aktivnosti sadrži sljedeće novčane jedinice:

Prodaja stroja	18.000
Kupnja dionica	- 15.000

Davanje zajma	- 3.000
Ukupno	- 0 -

3. IZVJEŠĆE O NOVČANIM TOKOVIMA – POSREDNA METODA

Povezivanjem tri dijela izvješća o novčanom toku – novčana sredstva od poslovnih, ulagateljskih i financijskih aktivnosti – dobiva se izvješće o novčanim tokovima.

Izvješće se sastavlja pomoću podataka iz tekuće i prošlogodišnje bilance. Isto tako, moraju se koristiti račun dobiti i gubitka i dodatni knjigovodstveni podaci.⁴

6. PRIMJER

Društvo E imalo je sljedeće bilance 19A i 19B u novčanim jedinicama.

	31. prosinca 19A	31. prosinca 19B
Novčana sredstva	30.000	60.000
Potraživanja od kupaca	50.000	60.000
Roba	63.000	81.000
Zgrade	115.000	155.000
Kumulirana amortizacija	- 40.000	- 55.000
Zemljište	30.000	45.000
Ukupno imovina	248.000	346.000
Obveze prema dobavljačima	52.000	60.000
Povlaštene dionice	150.000	200.000
Premije na povlaštene dionice	-	10.000
Zadržana dobit	46.000	76.000
Ukupan vlastiti kapital	248.000	346.000

Iz računa glavne knjige vidi se da tijekom godine nije prodana niti jedna zgrada ili zemljište, da su se dionice izdavale za novčana sredstva, da je na računu zadržane dobiti evidentirana neto dobit od 55.000 novčane jedinice i da je za dividende isplaćeno 25.000 novčane jedinice.

Iz bilanci vidi se povećanje tekućih novčanih sredstava u iznosu od 30.000 novčanih jedinica. Na osnovi svih podataka sastavlja se izvješće o novčanim tokovima.

Prvo se obrađuje izvješće o novčanom toku od poslovnih aktivnosti. Koristeći se formulom:

Neto dobit	55.000
Rashod za amortizaciju	15.000*
Povećanje potraživanja od kupaca	- 10.000
Povećanje zaliha	- 18.000
Povećanje obveza prema dobavljačima	8.000
Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti	50.000

⁴ B. England, *Financijsko računovodstvo II.*, Faber & Zgombić Plus, str. 266., Zagreb, 1996.

- * Kako nije prodana niti jedna zgrada, na račun kumulirane amortizacije knjižen je tijekom godine jedino rashod za amortizaciju u iznosu od 15.000 n. j. (55.000 n. j. - 40.000 n. j.)

Dalje se nastavlja analiza bilanca stavku po stavku i utvrđuje se pripadaju li odno-
sne transakcije investicijskom ili financijskom dijelu. Prema tome, dobiva se sljedeće:

NOVČANA SREDSTVA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Kupljena zgrada	- 40.000 (155.000 n.j. - 115.000 n.j.)
Kupljeno zemljište	- 15.000 (45.000 n. j. - 30. 000 n. j.)
Neto novčani tok od ulaganja	- 55.000

NOVČANA SREDSTVA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Izdane dionice	50.000 (200.000 n. j. - 150.000 n. j.)
Premije na dionice	10.000
Plaćene dividende	- 25.000
Neto novčani tijek od Financijskih aktivnosti	35.000

Na kraju izvješća zbrajaju se tri novčana toka i utvrđuje se je li dobiveni zbroj je-
dnak bilančnoj promjeni novčanih sredstava od 30.000 novčanih jedinica (60.000 n. j.
- 30.000 n. j.)

Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti	50.000
Neto novčani tok od ulaganja	- 55.000
Neto novčani tok od financijskih aktivnosti	35.000
Ukupan neto novčani tok	30.000

U ovom slučaju na kraju se dobiva broj koji je, zapravo, jednak promjeni novčanih
sredstava u bilanci.

U sljedećem slučaju daje se drugačije izvješće o novčanim tokovima.

7. PRIMJER

Korporacija ima sljedeće bilance za 19A i 19B u novčanim jedinicama:

	31. prosinca 19A	31. prosinca 19B
Novčana sredstva	3.000	5.000
Potraživanja od kupaca	15.000	11.3000
Roba	25.000	11.500
Unaprijed plaćeno osiguranje	1.000	1.200
Zemljište	40.000	34.000
Strojevi	60.000	95.000
Kumulirana amortizacija	- 20.000	- 23.000
Obveze prema dobavljačima	15.000	9.500
Izdane obveznice (dugoročne)	6.000	13.500

Redovite dionice	80.000	80.000
Zadržana dobit	23.000	32.000

Dopunski podaci iz računa dobiti i gubitka i T – računa ukazuju sljedeće u novčanim jedinicama:

1. neto dobit je 20.000 novčanih jedinica;
2. plaćeno je 11.000 novčanih jedinica dividendi;
3. zemljište knjigovodstvene vrijednosti 6.000 novčanih jedinica prodano je za 7.000 novčanih jedinica, pri čemu je ostvaren dobitak od 1.000 novčanih jedinica;
4. rashod za amortizaciju je 6.500 novčanih jedinica;
5. kupljeno je postrojenje za 40.000 novčanih jedinica, a prodan je stroj nabavne vrijednosti 5.000 novčanih jedinica i kumulirane amortizacije od 3.500 novčanih jedinica po knjigovodstvenoj vrijednosti od 1.500 novčanih jedinica;
6. izdane su obveznice za novčana sredstva.

Godišnja promjena novčanih sredstava u bilanci je 2.000 novčanih jedinica. Sastavite izvješće o novčanim tokovima i pogledajte je li iznos od 2.000 novčanih jedinica jednak ukupnom neto novčanom toku.

NOVČANA SREDSTVA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Neto dobit	20.000
Rashod za amortizaciju	6.500
Dobitak od prodaje zemljišta	- 1.000
Potraživanja od kupaca	3.700
Roba	13.500
Unaprijed plaćeno osiguranje	- 200
Obveze prema dobavljačima	- 5.500
Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti	37.000

NOVČANA SREDSTVA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Prihod od prodaje zemljišta	7.000
Prihod od prodaje postrojenja	1.500
Kupnja stroja	- 40.000
Neto novčani tok od investicijskih aktivnosti	- 31.500

NOVČANA SREDSTVA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Novčane dividende	- 11.000
Primitak od obveznice	7.500
Neto novčani tok od financijskih aktivnosti	- 3.500
Ukupna promjena novčanih sredstava	2.000

8. PRIMJER

Korporacija ima sljedeće bilance za 19A i 19B u novčanim jedinicama

	31. prosinca 19A	31. prosinca 19B
Novčana sredstva	16.000	29.000
Potraživanja od kupaca	10.000	19.000
Unaprijed plaćene najamnine	30.000	35.000
Oprema	55.000	56.000
Kumulirana amortizacija	- 10.000	- 12.000
Ukupna imovina	101.000	127.000
Obveze prema dobavljačima	20.000	22.000
Obveze za dividende	3.000	4.000
Povlaštene dionice	50.000	60.000
Zadržana dobit	28.000	41.000
Ukupne obveze i vlastiti kapital	101.000	127.000

Sljedeći podaci potječu iz T – računa glavne knjige i računa dobiti i gubitka u novčanim jedinicama:

1. Neto dobit	17.000
2. Rashod za amortizaciju	5.000
3. Prodana je oprema nabavne vrijednosti	5.000
7.000 n. j. i kumulirane amortizacije	
3.000 n. j. po cijeni od	4.000
4. Kupljena je nova oprema	?
5. Izdane su povlaštene dionice za novčana sredstva	10.000
6. Objavljene dividende	4.000

Prvo se sastavlja novčani tok od poslovnih aktivnosti u novčanim jedinicama:

Neto dobit	17.000
Rashod za amortizaciju	5.000
Potraživanja od kupaca	- 9.000
Unaprijed plaćene najamnine	- 5.000
Obveze prema dobavljačima	2.000
Neto novčani tijek od poslovnih aktivnosti	10.000

Radi utvrđivanja vrijednosti kupljene opreme izrađuje se T – račun opreme:

Oprema		
Na početku	55.000	7.000 Prodano
Kupnja		
Na kraju	56.000	

Iz navedenog računa slijedi:

$$55.000 \text{ n. j.} + X - 7.000 = 56.000 \text{ n. j.}$$

$$X = 8.000 \text{ n. j.} = \text{kupnja}$$

Na isti način utvrđuju se plaćene dividende:

Obveze za dividende

Plaćeno	×	3.000	Na početku
		4.000	Objava
		4.000	Na kraju

Iz računa slijedi:

$$3.000 \text{ n. j.} + 4.000 \text{ n. j.} - X = 4.000 \text{ n.j.}$$

$$X = 3.000 \text{ n. j.} = \text{isplata}$$

Novčani tokovi od investicijskih i finansijskih aktivnosti:

NOVČANA SREDSTVA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Prihod od prodaje opreme	4.000
Kupnja opreme	- 8.000
Neto novčani tok od investicijskih Aktivnosti	- 4.000

NOVČANA SREDSTVA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Izdavanje dionica	10.000
Isplata dividendi	- 3.000
Neto novčani tok od finansijskih aktivnosti	7.000
Sažetak u novčanim jedinicama	
Novčana sredstva od poslovnih aktivnosti	10.000
Novčana sredstva od investicijskih aktivnosti	- 4.000
Novčana sredstva od finansijskih aktivnosti	7.000

Ukupan neto novčani tok **13.000**

U ovom slučaju bilančna promjena novčanih sredstava jednaka je ukupnom neto novčanom toku.

4. NOVČANA SREDSTVA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI – NEPOSREDNA METODA

Do sada se novčani tok od poslovnih aktivnosti određivao posrednom metodom. Posrednom metodom radi se unazad - neto novčani tok utvrđuje se tako da se pomoću formule pročišćava neto dobit na kraju razdoblja, dobivena po načelima obračunskog računovodstva. Kod upotrebe neposredne metode, međutim, riječ je o jednostavnijem postupku - iznos novčanih primitaka i isplata pokušava se utvrditi neposredno od poslovnih aktivnosti.

Novčani primici od poslovnih aktivnosti uključuju novčana sredstva primljena od kupaca za robu i usluge, kamate i dividende u novcu i ostale primitke tijekom poslovanja, ako ih je bilo. Novčani izdaci uključuju novčana sredstva koja se plaćaju zaposlenima i dobavljačima robe i usluga, isplate kamata u novcu, plaćanje poreza na dobit i ostale isplate tijekom poslovanja, ako ih je bilo. Ovi novčani primici i isplate utvrđuju se pretraživanjem računa.

Pogledajmo sada različite račune T - oblika koji se odnose na novčane primitke i isplate od poslovnih aktivnosti. Analiza sljedećih računa primjer je kako treba tražiti novčane transakcije.⁵

Sljedeći računi potraživanja od kupaca i prihod od prodaje su računi prodaje i naplate:

Potraživanja od kupaca

Početni iznos
Prodaja na kredit
Iznos na kraju

Naplata

Prihod od prodaje

Prodaja na kredit

Pretpostavlja se uporaba računa prihoda od prodaje *isključivo* za prodaju uz odgodu *plaćanja* i uporaba računa potraživanja od kupaca *isključivo* za potraživanja koja se odnose na prihod od prodaje.

Računi zaliha i obveza prema dobavljačima odnose se na kupnju i plaćanje robe (pod pretpostavkom kontinuiranog sustava vođenja zaliha):

Zalihe

Iznos na početku
Kupnja
Iznos na kraju

Nabavna
vrijednost
prodane robe

Obveze prema dobavljačima

Plaćanje Iznos na početku

Kupnja na kredit
Iznos na kraju

Pretpostavlja se da se račun obveze prema dobavljačima *isključivo* koristi za kupnju robe, a da se sva roba kupuje uz *odgodu plaćanja*.

Sljedeći računi odnose se na plaće, kamate i porez:

Rashod za plaće

Obračunate, a
neisplaćene plaće

Obveze za plaće

Isplata plaća
Prodaja na kredit

Iznos na početku
Obračunate, a
neisplaćene plaće
Iznos na kraju

(Podsjetimo se da obračun plaća knjižimo na sljedeći način:

Rashod za plaće

xx

Obveze za plaće

xx)

Rashod za kamate

Obračunate, a
neisplaćene kamate

Obveze za kamate

Isplata kamata Iznos na početku
Obračunate, a
neisplaćene kamate
Iznos na kraju

⁵ B. England, *Financijsko računovodstvo II.*, Faber & Zgombić, Plus, str. 277., Zagreb, 1966.

Rashod za porez na dobit

Obračunat a neisplaćen porez

Obveze za porez na dobit

Iznos na početku

Obračunat, a

neisplaćen porez

Iznos na kraju

Druga stavka koja se odnosi na novčana sredstva od poslovnih aktivnosti sastoji se od unaprijed plaćenih stavki koje se odnose na osiguranje, najam i zalihe potrošnog materijala. Ove se stavke zatvaraju često preko računa dobiti i gubitka u kategoriji rashoda za prodaju i administrativnih rashoda. Sljedeći prikaz je T - oblik računa unaprijed plaćenih stavki:

Unaprijed plaćene stavke

Iznos na početku

Kupnja

Iznos na kraju

Za određivanje toka novčanih sredstava koristi se plaćanje, a ne dospijeće tih stavki.

9. PRIMJER

Kompanija A evidentira na računu dobiti i gubitka 800.000 novčane jedinice prihoda od prodaje. Kompanija ima u bilanci 68.000 novčanih jedinica potraživanja od kupaca na početku razdoblja i 60.000 novčanih jedinica na kraju. Naplata prodaje utvrđuje se na sljedeći način:

Potraživanja od kupaca

Iznos na početku 68.000

Prihod od prodaje 800.000

Iznos kraju 60.000

X (Naplata)

$$68.000 + 800.000 - X = 60.000$$

$$868.000 - 60.000 = X$$

$$X = 808.000$$

10. PRIMJER

Kompanija B ima početno stanje zaliha u vrijednosti od 40.000 novčanih jedinica, a na kraju razdoblja 35.000 novčanih jedinica, a početni iznos obveza prema dobavljačima 20.000 novčanih jedinica, a na kraju razdoblja 17.000 novčanih jedinica. Na računu dobiti i gubitka evidentirana je nabavna vrijednost prodane robe od 169.000 novčanih jedinica. Isplata novčanih sredstava za kupnju robe izračunava se na sljedeći način:

Zalihe

Iznos na početku 40.000

Kupnja na kredit

Iznos na kraju 35.000

$$40.000 + X - 169.000 = 35.000$$

$$X - 129.000 = 35.000$$

$$X = 164.000^*$$

169.000 Nabavna vrijednost prodane robe

Obveze prema dobavljačima

Plaćanje	Y	20.000	Iznos na početku
		164.000*	Kupnja (prijasnji izračun)
		17.000	Iznos na kraju

$$20.000 + 164.000 - Y = 17.000$$

$$184.000 - Y = 17.000$$

$$Y = 167.000$$

11. PRIMJER

Početni iznos računa obveze za plaće kompanije C iznosi 10.000 novčanih jedinica, a na kraju 50.000 novčanih jedinica, dok račun dobiti i gubitka prikazuje rashod za plaće od 70.000 novčanih jedinica. Kompanija je isplatila u novcu plaće za tekuću godinu u vrijednosti od 30.000 novčanih jedinica, što se vidi iz sljedećeg:

Obveze za plaće

Plaćanje	x	10.000	Iznos na početku
		70.000	Obračunati rashod za pić
		50.000	Iznos na kraju

$$10.000 \text{ n. j.} + 70.000 \text{ n. j.} - X = 50.000 \text{ n. j.}$$

$$X = 30.000 \text{ n. j.}$$

12. PRIMJER

Kompanija D objavljuje na računu dobiti i gubitka za 19X1. Rashod za kamate od 30.000 n. j. Početni iznos obveza za kamate iznosi 40.000 n. j., a na kraju razdoblja 50.000 n. j., što se može vidjeti prilikom usporedbe bilanci za tekuće i prijašnje razdoblje. Isplata kamata u novcu za 19X1. izračunava se na sljedeći način:

Obveze za kamate

Plaćanje	x	40.000	Iznos na početku
		30.000	Rashod za kamate
		50.000	

$$40.000 \text{ n. j.} + 30.000 \text{ n. j.} - X = 50.000 \text{ n. j.}$$

$$70.000 \text{ n. j.} - X = 50.000 \text{ n. j.}$$

$$X = 20.000 \text{ n. j.}$$

13. PRIMJER

Kompanija E objavljuje u računu dobiti i gubitka rashod za osiguranje u iznosu od 60.000 n. j., a iz usporednih bilanci vidi se da je početni saldo na računu unaprijed plaćenog osiguranja 70.000 n. j., a na kraju razdoblja 35.000 n. j. Kompanija je platila za osiguranje sljedeći iznos:

Unaprijed plaćeno osiguranje

Iznos na početku	70.000	60.000	Rashod za osiguranje
Predujam	X		
Iznos na kraju	35.000		

$$70.000 \text{ n. j.} + X - 60.000 \text{ n. j.} = 35.000 \text{ n. j.}$$

$$X + 10.000 \text{ n. j.} = 35.000 \text{ n. j.}$$

$$X = 25.000 \text{ n. j.}$$

Treba obratiti pozornost na to da društvo mora prema FASB-ovim zahtjevima, iako je izabrala neposrednu metodu, prikazati usklađenje neto dobiti s novčanim sredstvima od poslovnih aktivnosti koristeći se formulom koja je opisana.

4. 1. Izvješće o novčanim tokovima – posredna metoda

Za izradu izvješća o novčanim tokovima posrednom metodom koriste se podaci iz prijašnjeg odlomka.

14. PRIMJER

Kompanija F ima sljedeće usporedne bilance 19X1. i 19X2. u novčanim jedinicama:

	31. prosinca 19A	31. prosinca 19B
Novčana sredstva	28.900	46.000
Potraživanja od kupaca	45.000	41.000
Roba	51.000	48.000
Unaprijed plaćene najamnine	3.700	4.100
Imovina postrojenja	835.000	970.000
Kumulirana amortizacija	- 400.000	- 356.000
Ukupna imovina	563.600	753.100
Obveze prema dobavljačima	37.000	32.500
Obveze za plaće	7.500	4.500
Obveze za porez	5.000	7.000
Obveze za mjenice (dugotrajne)	-	100.000
Povlaštene dionice	350.000	400.000
Premije na emitirane dionice	45.000	55.000
Zadržana dobit	119.100	154.100
Ukupan kapital	563.600	753.100

Na računu dobiti i gubitka za 19X2. bilo je sljedeće stanje u novčanim jedinicama:

Prihod od prodaje	810.000
Nabavna vrijednost prodane robe	- 460.000
Bruto dobit	350.000
Rashod:	
Rashod za amortizaciju	- 30.000
Administrativni rashod	- 175.500
Rashod za porez	- 69.500
Ukupan rashod	- 275.000
Neto dobit	75.000

Ostali podaci:

1. sva prodaja i kupnja bila je na kredit

2. tijekom godine isplaćeno je dividendi u vrijednosti od 40.000 n. j.
3. za 60.000 n. j. izdane su povlaštene dionice nominalne vrijednosti 50.000 n. j.
4. postrojenje početne nabavne vrijednosti 80.000 n. j. i kumulirane amortizacije 74.000 n. j. prodano je za 6.000 n. j. u novcu
5. kupljeno je postrojenje za 100.000 n. j. u novcu
6. kupljeno je ostalo postrojenje za 115.000 n. j. Imovina se plaća djelomično u novcu, 15.000 n. j., i djelomičnom mjenicom nominalne vrijednosti 100.000 n. j.

Kompanija F

Izvešće o novčanim tokovima za 19X2.

NOVČANA SREDSTVA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI U NOVČANIM JEDINICAMA

Novčani priljev:	
Novčani primitak od kupca	814.000
Novčani odljev:	
Novčana isplata za robu	- 461.500
Novčana isplata za porez	- 67.500
Novčana isplata za administrativne rashode	- 175.500
Novčana isplata za najamnine	- 400
Novčana isplata za plaće	- 3.000
Ukupan odljev novca	- 707.900
Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti	106.100

NOVČANA SREDSTVA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI

Prihod od prodaje imovine postrojenja	6.000
Kupnja postrojenja	- 115.000*
Neto novčani tok od investicijskih aktivnosti	-109.000

NOVČANA SREDSTVA OD FINACIJSKIH AKTIVNOSTI

Izdavanje povlaštenih dionica	60.000
Isplata dividendi	- 40.000
Neto novčani tok od finacijskih aktivnosti	20.000
Neto promjena novčanih sredstava	17.100

Novčani priljev i odljev od poslovnih aktivnosti utvrđuje se na sljedeći način:

Potraživanja od kupaca

	45.000	x
(Prihod od prodaje)	810.000	
	41.000	

$$45.000 \text{ n. j.} + 810.000 \text{ n. j.} - X = 41.000 \text{ n. j.}$$

$$X = 814.000 \text{ n. j.}$$

Novčane isplate dobavljačima:

Roba

51.000

P 460.000

48.000

$$51.000 \text{ n. j.} + P - 460.000 \text{ n. j.} = 48.000 \text{ n. j.}$$

$$P - 457.000 \text{ n. j.} = \text{kupnja}^{**}$$

Obveze prema dobavljačima

Y 37.000

457.000** (iz prijašnje jednadžbe)

32.500

$$37.000 \text{ n. j.} + 457.000 \text{ n. j.} - Y = 32.500 \text{ n. j.}$$

$$Y = 461.500 \text{ n. j.} = \text{isplata dobavljačima}''$$

* Postrojenje vrijednosti 215.000 n. j. kupljeno je za novac u iznosu od 115.000 n. j. i dugotrajnu mjenicu od 100.000 n. j.

Novčana isplata za porez:**Obveze za porez**

X 5.000

69.500

7.000

$$5.000 \text{ n. j.} + 69.500 \text{ n. j.} - X = 7.000 \text{ n. j.}$$

$$X = 67.500 \text{ n. j.}$$

Administrativni rashod u računu dobiti i gubitka uključuje plaće, dospijeće unaprijed plaćenog najma i ostale administrativne stavke. Godišnje povećanje iznosa računa unaprijed plaćenog najma od 400 n. j. Ukazuje na to da je iznos unaprijed plaćenog osiguranja veći od dospelog iznosa za 400 n. j. Slično, smanjenje računa obveza za plaće ukazuje na to da je isplata za plaće veća od ukupne obveze za plaće za 3.000 n. j. Kako se na račun administrativnog rashoda knjiže samo nedospjele i obračunate obveze (a ne kupnja i plaćanje), moramo ih uključiti kao dodatni redoviti novčani odljev.

5. POSEBNA PITANJA U ODNOSU NA IZVJEŠĆE O NOVČANIM TOKOVIMA

U prijašnjem odjeljku rečeno je da se posrednom metodom od neto dobiti oduzimaju povećanja potraživanja od kupaca, a smanjenja dodaju. Što će se dogoditi ako račun potraživanja od kupaca ima odnosni kontraračun za sumnjiva potraživanja (ispravač za sumnjiva potraživanja)? U tim slučajevima uspoređuju se neto potraživanja na početku godine s onima na kraju, a razlika se dodaje ili oduzima.

15. PRIMJER

Kompanija H daje sljedeće podatke o računima potraživanja od kupaca za 19X1. i 19X2. u novčanim jedinicama.

	31. 12. 19X1.	31. 12. 19X2.
Potraživanja od kupaca	10.000	20.000
Ispravka za sumnjiva potraživanja	- 1.000	- 800
	9.0	19.200

Kod izrade izvješća o novčanim tokovima oduzelo bi se neto povećanje od 10.200 n. j. (19.200 - 9.000).

Ako se koristi *neposredna* metoda za utvrđivanje naplate u novcu od prodaje, mora se analizirati račun potraživanja od kupaca (kao što je prije urađeno). Međutim, mora se također uzeti u obzir da će se na potražnoj strani računa potraživanja od kupaca nalaziti otpis za nenaplativa potraživanja ustanovljena tijekom godine.

16. PRIMJER

19X1. početni iznos računa potraživanja od kupaca je 10.000 n. j., a na kraju godine 20.000 n. j. Prihod od prodaje na kredit je 500.000 n. j., rashod za sumnjiva potraživanja (u računu dobiti i gubitka) je 50.000 n. j. A otpisi za nenaplativa potraživanja su 60.000 n. j. Naplata prodaje na kredit izračunava se na sljedeći način:

Potraživanja od kupaca	
10.000	60.000
	X (naplata)
500.000	
20.000	

$$10.000 \text{ n. j.} + 500.000 \text{ n. j.} - 60.000 \text{ n. j.} - X = 20.000 \text{ n. j.}$$
$$X = 430.000 \text{ n. j.}$$

Transakcije koje ne utječu na stanje novčanih sredstava ne pojavljuju se u izvješću o novčanim tokovima. Ipak je FASB odlučio da bi se značajne transakcije trebale uključiti u bilješku ili dodatni prilog uz izvješća. Takve transakcije uključuju:

1. stjecanje imovine zaduživanjem ili izdavanjem vlasničkih vrijednosnih papira,
2. zamjenu nenovčane imovine,
3. refinanciranje dugoročnog duga,
4. konverziju duga ili povlaštenih dionica u redovite dionice,
5. izdavanje vlasničkih vrijednosnih papira sa svrhom iskupa duga.

Literatura

1. R. N. Anthony, *Osnove računovodstva*, (Essentials of Accounting), HZRFD, Zagreb, 1995.
2. V. Belak, *Menadžersko računovodstvo*, RR i F Plus, Zagreb, 1995.
3. D. Cairus, *Vodič za primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda*, Faber & Zgombić Plus, Zagreb, 1996.
4. A. Damodavan, *Investment Valution*, John Wiley & Sons, Ine 1996.
5. B. England, *Financijsko računovodstvo II*. (Intermediate Accounting II.), Faber & Zgombić Plus, Zagreb, 1996.
6. D. Gulin, *Sastavljanje izvještaja o novčanom toku trgovačkih društava i banaka prema MRS 7*, Računovodstvo i financije, br. 2, 1996.
7. R. M. Juranović, *Izvještaj o novčanim tijekovima (Cash Flow) prema američkoj teoriji i praksi*, Računovodstvo, revizija i financije, br. 2, 1996.
8. I. Spremić, *Izrada izvješća o promjenama o financijskom položaju poduzetnika*, u M. Hobeč i grupa autora, Računovodstvo poduzetnika, Računovodstvene politike i financijska izvješća uz primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda, knjiga II., R R i F, Zagreb, 1993.
9. J. C. Van Horne, *Financijsko upravljanje i politika (Financial Management and Policy)*, Mate, Zagreb, 1997.
10. *Međunarodni računovodstveni standardi* (prijevod s engleskog jezika), HZRFD, Zagreb, 1996.
11. *Kodeks računovodstvenih načela i računovodstveni standardi Federacije BiH*, Službene novine Federacije BiH, br. 50., Sarajevo, 1998.

THEORETIC AND PRACTICAL PROBLEMS OF MANAGING MONEY CIRCULATION

Summary

1. Reports On money circulation helps investors and creditors when estimating the ability of a society to generate positive money circulations and its capability to pay its obligations and dividends. Publication of report on money circulations are demanded by the FASB's Standard no. 95.

2. A report on money circulations consists of the following parts: money means generated by business activities, money means generated by investment activities, and money means generated by financial activities. Money means generated by business activities can be determined either by direct or by indirect method.

3. Net profit (calculated according to the principles of accounting) is converted into a money circulation generated by business activities by the indirect method so that the following items are *added*: amortization of material and non-material property; Amortization on discount on bonds; loss generated by selling of plants or investments; *decreasing* claim accounts from buyers, supplies and expenses paid in advance; increasing obligations related to suppliers and counted, but not paid obligations; *decreasing* account of investments in a company-daughter according to the share method and *increasing* the accounts of deterred obligations for taxes.

4. Money means generated by business activities are determined by the direct method *directly* from calculating the money means received from buyers and money means paid for goods, salaries, interests and other expenses, by using the account analysis of a T-form.

5. Money means generated by investment activities comprise money receivment from selling shares or bonds and collecting the loan capital. Money drain includes money spent for buying plants, buying shares or bonds, as well as for loans

6. Money means generated by financial activities include money receivment from issuing shares or bonds. Money drain from financial activities includes buying own shares, withdrawal of shares and paying dividends in cash.

7. A report on money circulations is composed in the following way: first, money means generated by business activities are determined either by direct or by indirect method. After that, the balance sheet is analyzed, account by account, the effect of accounts on money means is analyzed and it is transferred into the corresponding part of the report on money circulations (into investment or financial activities). Then *net* change of money means of each part – business, investment and financial – is connected for the purpose of getting the *net* change of money means per periods. The calculated figure should be equal to the change of the initial state of the money means account in respect to the state at the end of the period.

8. For determining the money means generated by business activities by the indirect method, the account of claims from buyers should be connected to the corresponding account of correction, and the change in account with the respect to the beginning and the end of the year should be added to (or subtracted from, if it shows increase-ment) net profit.

9. All important non-money transactions, such as gaining property by issuing the ownership securities or issuing the ownership securities for the purpose of paying a debt, should be published in a notice or as an annex to the report.